

5. Нырко А. А. Море, судно, человек // Бюллетень госфлотинспекции Украины. — 2002. — № 3(16). — С. 95–110.
6. Шабалин В. Некомпетентность судоводителей в процессе сближения и расхождения судов — одна из причин столкновений // Морской флот. — 2001. — № 6. — С. 34–36.

Анотація

Нетудихатка О. Ю. Роль психофізіологічних показників у визначенні виробничої надійності оператора (безпеки життєдіяльності). — Стаття.

Психофізіологічні показники у визначенні виробничої надійності оператора відіграють вирішальну роль. На прикладі судноводіїв доведено, що проведення психофізіологічного запобіжного професійного огляду осіб операторських професій вважається необхідним заходом з метою профілактики можливих порушень безпеки життєдіяльності, зниження кількості захворювань, травм та смертей на виробництві.

Ключові слова: психопрофогляд, безпека життєдіяльності, оптимізація праці, профілактика захворювань, травм, смертності.

Аннотация

Нетудихатка О. Ю. Роль психофизиологических показателей в определении производственной надежности оператора (безопасности жизнедеятельности). — Статья.

Психофизиологические показатели в определении производственной надежности оператора играют ведущую роль. На примере судоводителей доказано, что проведение психофизиологического предупредительного профессионального отбора лиц операторских профессий считается необходимым мероприятием с целью профилактики возможных нарушений безопасности жизнедеятельности, снижения количества заболеваний, травм, смертей на производстве.

Ключевые слова: психопрофотбор, безопасность жизнедеятельности, оптимизация труда, профилактика заболеваний, травм, смертности.

Summary

Netudikhatka O. Y. Psychophysiological indicators in definition of industrial reliability of the operator. — Article.

Psychophysiological indicators in definition of industrial reliability of the operator play the leading part. On an example of navigators it is proved that carrying out of psychophysiological precautionary professional selection of persons of camera trades, is considered necessary action, for the purpose of preventive maintenance of possible infringements of health and safety, decrease in quantity of diseases, traumas, death on manufacture.

Keywords: psychophysiological professional selection, health and safety, work optimization, preventive maintenance of diseases, traumas, death rates.

УДК 351.85:796

Р. В. Чередник

СПОРТ ЯК СФЕРА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Спорт є однією з «візитних карток» сучасної держави, а високі результати у ньому — предметом особливої гордості державноорганізованого суспільства. Іміджева роль спорту утверджувалось у свідомості людей ще за часів античності. Яскравим прикладом тому може бути роль спорту в Стародавній Греції, де літочислення здійснювалось відповідно до дат проведення Олімпійських ігор.

© Р. В. Чередник, 2011

В умовах підготовки України до Євро-2012 і загального піднесення уваги до спорту як одного з пріоритетних у наш час напрямків державної політики постає проблема підвищення ефективності правового регулювання в цієї сфері. Від створення правових умов у регулюванні суспільних відносин у сфері спорту безпосередньо залежить можливість реалізації потреб соціуму та окремого індивіда в гармонійному розвитку, формуванні високих фізичних, моральних і волевих якостей, профілактиці правопорушень і шкідливих звичок. Актуальність теми дослідження також зумовлена нагальною потребою адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу в царині спорту та діяльності, що пов'язана з ним (особливо на тлі активізації міжнародного співтовариства в цій галузі між Україною та країнами Євросоюзу, яку ми можемо спостерігати в наш час).

При конкретизації теоретичної актуальності дослідження слід звернути увагу на те, що у сучасній юриспруденції одним з найбільш дискусійних питань є доцільність виділення законодавчих масивів у нових сферах правового регулювання в окремі комплексні галузі законодавства України. Становлення цих галузей є закономірним процесом, пов'язаним з ускладненням суспільних відносин, розширенням меж правового буття сучасної людини. Водночас ця проблематика потребує постійного висвітлення в сучасному правовому дискурсі, належного теоретичного обґрунтування.

Отже, тематика дослідження є актуальною як з практичної, так і з теоретичної точки зору, адже саме процес правового регулювання у сфері спорту висвітлює низку тенденцій в розвитку правової реальності нашого часу, зокрема дивергенцію галузей системи законодавства України та все більшого відходу від державної монополії у правовому регулюванні суспільних відносин, становлення правового плюралізму тощо.

Основні аспекти проблематики дослідження висвітлювались у працях українських і закордонних авторів і знайшли відображення за такими напрямками: загальна теорія спорту (О. Боровська, В. Жолдак, В. Квартальнов, Л. Матвеев, Р. Пілоян, Н. Пономарьов та інші); правове регулювання у сфері спорту (С. Алексеєв, Г. Бордюгова, А. Глашев, С. Забара, В. Зуєв, П. Крашенінников, І. Кузнецов, В. Логінов, М. Мічуда, Н. Овчинникова, А. Павелко, Д. Рогачов, А. Сердюков, А. Соловйов, М. Ткалич, Ж. Фулей, А. Царик та інші).

Водночас у сучасному правовому дискурсі залишаються невирішеними багато різноманітних питань, пов'язаних з правовим регулюванням спорту, зокрема, напрямки вдосконалення законодавства цієї сфері, доцільність виділення спортивного права в окрему галузь в системі права України тощо. Також слід відмітити, що дослідження, які висвітлюють окремі аспекти правового регулювання у сфері спорту, здебільшого виконувались у межах галузевих юридичних наук, наприклад міжнародного права, цивільного права, господарського права та не торкалися теоретичних аспектів окресленої проблеми. Указані обставини зумовили звернення автора до цієї проблеми.

У сучасній літературі спорт визначають: 1) як вправи та ігри та змагання з метою розвитку й укріплення організму, виховання волевих якостей; спорт

є складовою частиною фізичної культури, засобом і методом фізичного виховання; поняття професійного спорту розкривають як різновид підприємницької діяльності, що забезпечує доходами самих спортсменів, їхніх тренерів, менеджерів, обслуговуючий персонал тощо; 2) систему організації й проведення навчально-тренувальних занять та змагань з різних видів спорту [1, 758]. Авторка словника термінів галузі фізичної культури та спорту О. В. Боровська дає таке визначення: «Спорт — органічна частина фізичної культури, особлива сфера виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності; фізичні вправи (гімнастика, атлетика, спортивні ігри, туризм), які мають на меті розвиток і зміцнення організму» [2, 37]. Вельми змістовним для висвітлення суспільних відносин, що виникають у сфері спорту та потребують правового регулювання, є дефініція поняття «професійний спорт», котра була надана в цій праці: «...комерціалізований різновид спорту, основним завданням якого є отримання матеріальної вигоди від демонстрації високих спортивних досягнень» [2, 37].

Професійний спорт є особливою сферою підприємництва, що має на меті виробництво спортивно-видовищних послуг, продаж яких надає прибуток. Професійні спортивні федерації, асоціації, ліги, клуби є складними комерційними структурами та в цьому вимірі не відрізняються від суб'єктів господарювання в інших сферах підприємницької діяльності [3, 56]. М. О. Ткалич з цього приводу справедливо зазначає: «З початку 90-х років ХХ ст. спортивна діяльність в Україні почала активно комерціалізуватися. Тож наразі сучасний вітчизняний спорт набув якісно нових властивостей, характерних для розвинутого суспільства з ринковою економікою. Комерціалізація спортивної діяльності та зміни у всій системі організації спорту в Україні зумовили домінування приватно-правових форм забезпечення діяльності вітчизняного спорту, а відтак, — і його розвитку» [4, 1].

В законодавстві України спорт визначається як «діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрямки: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо» [4, ст. 1]. Вказана дефініція поняття спорт є досить загальною, підтвердженням може бути той факт, що законодавцем залишено без уваги визначення параолімпійського та дефолімпійського спорту, шляхом віднесення їх до категорії спорту інвалідів, хоча вказані терміни є широкоживаними в національному законодавстві. Так, відповідно Указу Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» держава сприяє розвитку олімпійського, параолімпійського, дефолімпійського спорту, їх розвиток є одним з головних напрямів державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Враховуючи викладене, можна вважати, що таке сприяння розвитку є малоефективним та фор-

мальним через відсутність чіткого визначення параолімпійського, дефолімпійського спорту в законодавстві України [5, 10].

Як специфічний феномен соціальної реальності спорт має певні функції, що безпосередньо пов'язані з різноманітними ракурсами правового регулювання. Виділяють такі основні функції сучасного спорту: оздоровча, змагальна, виховна, освітня, розважальна, видовищна, рекламна, політична функція соціального об'єднання та контролю, функція пропаганди та закріплення основних цінностей суспільства, військова, економічна, трудова, наукова, функція укріплення національного престижу, комунікативна [7, 19].

Законодавство України розрізняє поняття «спорт» і «фізична культура». Фізична культура тлумачиться як «діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрямки: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація» [6, 37]. Поняття фізичної культури та спорту співвідносяться як загальне та особливе — себто масовий спорт розуміється як складова фізичної культури. Також ці поняття об'єднані для характеристики реабілітації, що проводиться шляхом фізкультурно-спортивної діяльності. Водночас професійний спорт виходить за межі поняття фізичної культури.

В контексті дискусії щодо можливості виділення спортивного права в окрему галузь повставало питання розмежування фізкультури та спорту в правовому регулюванні. Зокрема, такої точки зору дотримуються російські дослідники А. О. Соловйов і О. В. Сердюков. Доволі переконливими та змістовними є їхні аргументи стосовно того, що змішування цих різних, але тісно пов'язаних явищ розмиває предмет правового регулювання спортивного права та не відповідає специфіці чинного законодавства в цій сфері [8, 55]. В цілому погоджуючись з цією точкою зору в аспекті необхідності конкретизації предмета спортивного права, зазначимо, що також штучним буде винесення за межі правового регулювання спортивного права окремих питань, котрі стосуються фізичної культури як підґрунтя для спорту. Більш правильним є введення в правовий дискурс поняття «сфера спорту», яка повинна вбирати в себе суспільні відносини в царині фізичної культури та спорту, беручи до уваги специфіку кожної з цих складових.

Спорт як сфера правового регулювання характеризується змістовною єдністю та системністю та охоплює доволі широке коло суспільних відносин. Водночас в цій сфері вельми важливим є окреслення таких складових: по-перше, спорт, не спрямований на отримання прибутку, при цьому орієнтований на високі показники фізичної активності, великі спортивні досягнення. Він сприяє розвитку фізичних, інтелектуальних, вольових та інших досягнень, і правове регулювання в цій сфері повинно бути спрямовано на немайнові відносини, наприклад, на справедливий регламент під час проведення спортивних змагань тощо. По-друге, спорт, що має на меті отримання прибутку, себто професійний спорт. На його основі формується ціла індустрія професійного спорту, в якій

чільне місце займає правове регулювання фінансових, податкових, майнових, договірних та інших питань, пов'язаних з отриманням грошового прибутку. По-третє, масовий спорт.

Отже, коло правовідносин, що охоплюється сферою спортивного права України, є доволі широким та має яскраво визначену комплексну спрямованість, а саме:

- фізична культура і спорт в цілому;
- державне управління фізичною культурою і спортом;
- професійний спорт;
- студентський спорт;
- дитячо-юнацький спорт;
- діяльність громадських фізкультурно-спортивних об'єднань;
- статус спортсменів, тренерів та інших учасників спортивної діяльності;
- статус та діяльність Олімпійського комітету України;
- організація та проведення спортивних змагань;
- трудові та соціальні відносини у спорті;
- податкові відносини у сфері спорту.

Доволі умовно правовідносини, які виникають у сфері спорту, можна розділити на майнові та немайнові. Також критерієм класифікації правовідносин, що охоплюють сферу спорту, можна вважати ступінь участі держави в їхньому регулюванні. Так, українська дослідниця Ж. І. Фулей на підставі аналізу підготовки до проведення Євро-2012 ілюструє зміст правовідносин, що виникають у процесі юридичного забезпечення цього заходу. Зокрема, до сфери приватного права дослідниця відносить укладення та виконання різноманітних правочинів, до адміністративного та господарського права — юридичний супровід тендерних процедур, а правовий супровід спортивних заходів передбачає, серед іншого, застосування кримінального права і процесу, зокрема обізнаності мінімальними міжнародними стандартами та гарантіями при затриманні особи та вирішення питання щодо покарання правопорушника. Також, на думку дослідниці, вагому роль відіграватиме міжнародно-правовий елемент [9, 45].

Правовою базою для регулювання суспільних відносин у сфері спорту є сучасне міжнародне та національне законодавство. Слід відзначити: акти міжнародного спортивного законодавства (Основи Олімпійської хартії та Олімпійська хартія Міжнародного олімпійського комітету), а також міжнародні спортивні регламентні акти (наприклад, регламентні документи проведення Олімпійських змагань, статут Міжнародної федерації футбольних асоціацій (ФІФА), правила арбітражного трибуналу ФІФА, Антидопінговий кодекс ВАДА (Все-світньої антидопінгової агенції) та ін.), закони України та інших країн світу (Конституція України, Закон України «Про фізичну культуру і спорт» та ін.); підзаконні акти (Указ Президента України № 667/2006 «Про національний план дій щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту», Указ Президента України № 640/2008 «Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні» та ін.). Вельми важливим для визначення специфіки правового регулювання у сфері спорту є судова практика, наприк-

лад рішення Спортивного арбітражного суду (TAS) (справа № 2001-199: «Селтик» проти європейських футбольних асоціацій (Палата звичайного арбітражу), статуту спортивних клубів (статут баскетбольного клубу «Одеса», статут футбольного клубу «Чорноморець») та ін.

Специфічність правового регулювання у сфері спорту надає можливість стверджувати про необхідність відокремлення спортивного права в особливу галузь міжнародного права — міжнародного спортивного права, а відповідно до системи права України — створення окремої комплексної галузі законодавства — спортивного права України.

Існує думка, що предмет спортивного права охоплює різноманітні суспільні відносини, й саме тому в цій галузі можуть бути застосовані як імперативний, так і диспозитивний методи, а також метод координації в організаційно-управлінських спортивних відносинах [10, 142]. Водночас ми вважаємо, що з відходом від державоцентрованої моделі правового регулювання у сфері спорту все більший попит буде мати диспозитивний метод.

Отже, правове регулювання у сфері спорту має низку особливостей, що зумовлені як предметом — себто доволі широким колом суспільних відносин, які виникають у сфері спорту, так і переважаючим методом — диспозитивним. Регулювання у сфері спорту здійснюється великим за обсягом та в значній мірі неупорядкованим масивом правового матеріалу, який охоплює як національне, так і міжнародне законодавство. В цьому контексті вельми змістовним є концепція «soft law», що активно застосовується для правового регулювання суспільних відносин у сфері спорту в багатьох країнах світу. Також перспективним з точки зору визначення перспектив правового регулювання у сфері спорту та шляхів вдосконалення законодавства є розгляд доцільності прийняття Спортивного кодексу України (за аналогією Спортивного кодексу Франції [11] — правового акта, що регулює суспільні відносини у сфері спорту в цій країні).

Література

1. Новейший словарь иностранных слов и выражений. — Минск : Харвест ; М. : АСТ, 2001. — 976 с.
2. Боровська О. В. Короткий глумачний словник термінів галузі фізичної культури та спорту / О. В. Боровська. — Л., 2003. — 54 с.
3. Алексеев С. В. Международное спортивное право: учебник для студентов вузов, обучающихся по направлениям 030500 «Юриспруденция» и 03210 «Физическая культура и спорт» / С. В. Алексеев ; под ред. П. В. Крашенинникова. — М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2008. — 895 с.
4. Про фізичну культуру і спорт : Закон України // Відомості Верховної Ради України — 1994. — № 4.
5. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : указ Президента України від 21 жовт. 2005 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 1505/2005).
6. Сердюков А. В. К вопросу о кодификации спортивного законодательства // Российская юстиция. — 2010. — № 5. — С. 54–56.
7. Фулей Ж. І. Щодо врахування проблемної поведінки адресатів норм права при нормопроектванні під час підготовки і проведення Євро-2012 // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2009. — № 3. — С. 43–50.

8. Ткалич М. О. Спортивні клуби як учасники цивільних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / М. О. Ткалич. — О., 2010. — 20 с.
9. Алексеев С. В. Олимпийское право. Правовые основы олимпийского движения : учеб. для студ. вузов, обучающихся по направлениям «Юриспруденция» и «Физическая культура и спорт» / С. В. Алексеев ; под ред. П. В. Крашенинникова. — М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2010. — 687 с.
10. Забара С. Поняття та особливості методів спортивного права України // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 11. — С. 141–144.
11. Code du sport (Version consolidée au 31 mars 2011) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071318&dateTexte=20110412.

Анотація

Чередник Р. В. Спорт як сфера правового регулювання: загальнотеоретичний аспект. — Стаття.

Спорт як сфера правового регулювання характеризується змістовною єдністю та системністю, що охоплює доволі широке коло суспільних відносин. У статті відображено тенденції загального піднесення уваги до спорту як одного з пріоритетних у наш час напрямків державної політики, надано пропозиції підвищення ефективності правового регулювання в цій сфері. Автором запропоновано ідею виділення спортивних правовідносин в окрему сферу правового регулювання, проаналізовано саме поняття спорту та функції спортивної діяльності, визначено коло правовідносин, що охоплюється сферою спортивного права, обґрунтовано доцільність виділення спортивного права в окрему галузь в системі права України.

Ключові слова: сфера правового регулювання, функції спортивного права, спортивна діяльність, правове регулювання у сфері спорту, професійний спорт.

Аннотация

Чередник Р. В. Спорт как сфера правового регулирования: общетеоретический аспект. — Статья.

Спорт как сфера правового регулирования характеризуется содержательным единством и системностью, которая охватывает достаточно широкий круг общественных отношений. В статье отражены тенденции общего увеличения внимания к спорту как одному из приоритетных в наше время направлений государственной политики, предоставлены предложения повышения эффективности правовой регуляции в этой сфере. Автором предложена идея выделения спортивных правоотношений в отдельную сферу правового регулирования, проанализировано само понятие спорта, а также функции спортивной деятельности, определено круг правоотношений, который охватывается сферой спортивного права, обоснована целесообразность выделения спортивного права в отдельную отрасль в системе права Украины.

Ключевые слова: сфера правового регулирования, правовое регулирование, функции спортивного права, спортивная деятельность, профессиональный спорт.

Summary

Cherednyk R. V. Sport as a sphere of legal adjusting: general theoretic aspect. — Article.

Sport as sphere of the legal adjusting can be characterized with content unity and system factors which includes the wide circle of public relations. The article shows tendencies of the general growing of attention to sport as one of priority in our time directions of public policy, suggestions on increasing of efficiency of the legal adjusting also are given in it. An author offers the idea of selection of sporting legal relationships in separate sphere of the legal adjusting, the concept of sport and function of sporting activity, which includes the sphere of sports Law, grounded expedience of selection of sports Law in separate industry in the system of Law of Ukraine.

Keywords: sphere of the legal adjusting, legal adjusting, functions of sports Law, sporting activity, professional sport.